

13 tot 19 augustus 1914: Luikse forten bezwijken, Duitsers rukken op tot in Leuven

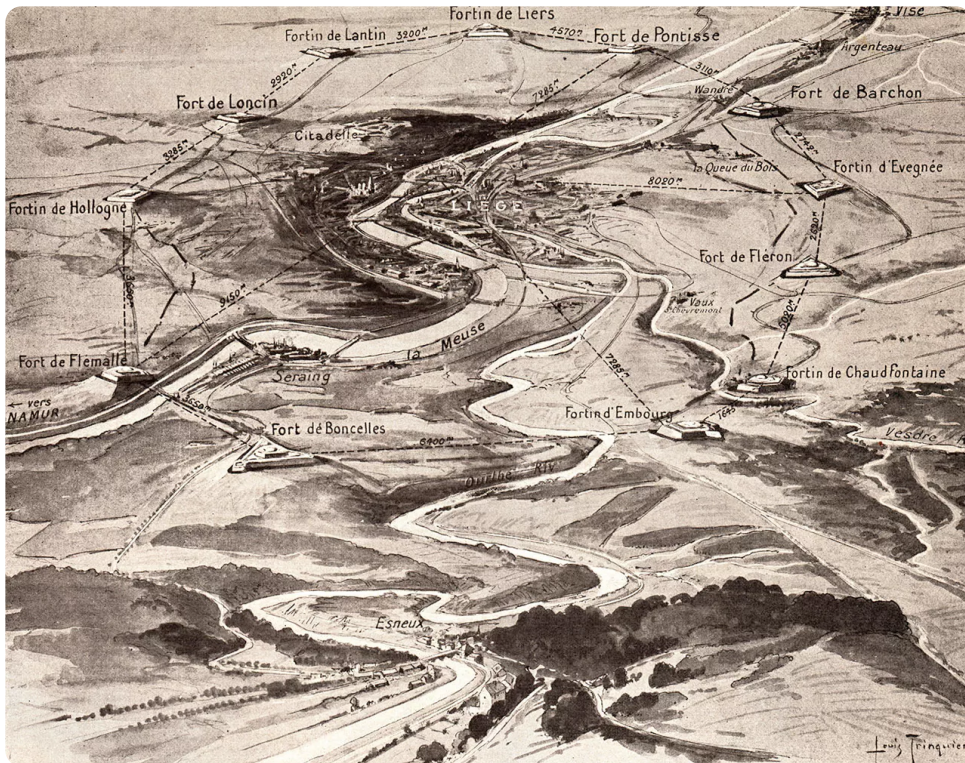
Met veel meer moeite dan ze hadden verwacht hebben de Duitsers de weerstand van de Luikse forten gebroken. Het Duitse leger is intussen opgerukt tot Leuven. De Belgische regering verhuist naar Antwerpen.

Tim Trachet, Jan Ouvry

wo 13 aug 2014 ⌚ 19:31

Een voor een zijn de Luikse forten uitgeschakeld door het Duitse zware geschut. Op 13 augustus gaf het fort van Pontisse de strijd op. Na 43 inslagen van projectielen van de Dikke Bertha's was de ravage zo groot dat het fort rond de middag de witte vlag hees.

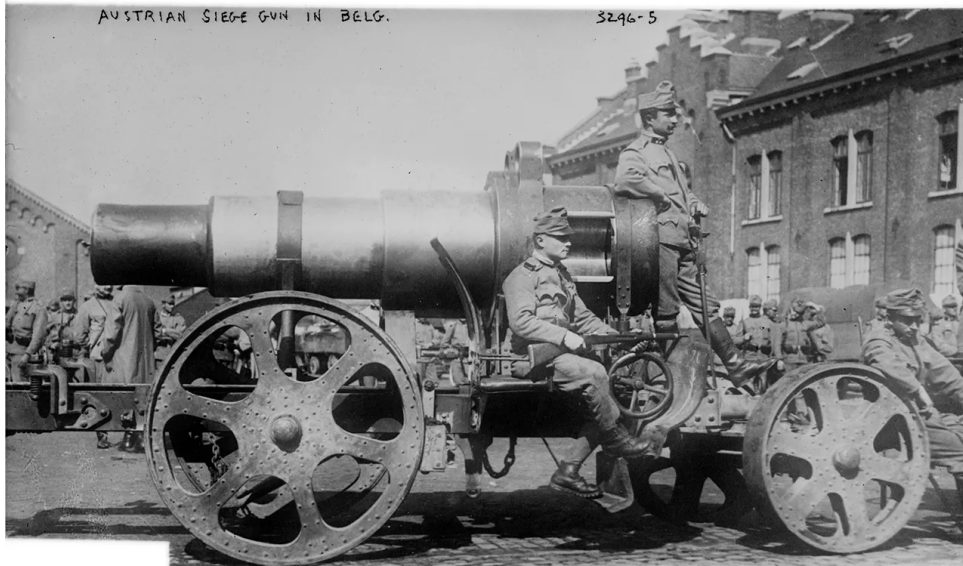
Diezelfde dag volgden nog het fort van Chaudfontaine na meer dan 5000 inslagen en het meest zuidelijke fort, Embourg.

Panorama van Luik en de forten rondom de stad, tekening uit L' Illustration, augustus 1914. Beginfoto: Duitse militairen bovenop het verwoeste Fort van Loncin. In de maanden na de val van de fortengordel rond Luik werden talloze varianten van deze foto gemaakt, veel Duitse militairen bezochten de verwoeste Luikse forten (bron MHMBW Dresden).

De Duitse artilleristen hebben de Dikke Bertha's dan verplaatst naar het centrum van Luik om de forten ten westen van de stad onder vuur te nemen. Maar het transport van de monsterkanonnen is een zware karwei.

Daarnaast zetten de Duitsers nu ook Oostenrijkse Skoda-kanonnen in tegen de forten. Die zijn van een iets kleiner kaliber, maar schieten nog altijd projectielen van 305 mm af, en ze zijn vooral gemakkelijker te verplaatsen.

Een van de zware Skoda-kanonnen die in België, eerst in Luik en nadien ook nog in Namen en Antwerpen werden ingezet met een Oostenrijkse bemanning (Library of Congress, collectie Bain).

Op 15 augustus moest dan het fort van Loncin de strijd opgeven. Een granaat van een Dikke Bertha raakte de munitiekamer van het fort van Loncin, de ontploffing nadien vernielde het hele fort. De Duitse artillerie had zich op Loncin geconcentreerd omdat de bevelhebber van de Luikse forten, generaal Lemans, daar zijn hoofdkwartier had. De klap was zo hevig dat een 40 ton wegende geschutskoepel de lucht in vloog.

De impact van een 42 cm-projectiel op een geschutskoepel in Fort Loncin (Bnf, Gallica).

Een dag later hebben de twee laatste forten, die van Flémalle en Hollogne, zich overgegeven.

Na de explosie van het fort van Loncin waren die twee totaal geïsoleerd. Onderhandelaars van beide forten werden door de Duitsers uitgenodigd om de ravage in Loncin te bekijken. Die is verschrikkelijk. Men schat dat de

helft van de 550 mannen in het fort meteen is omgekomen. Overlevenden hadden vaak zware brandwonden.

Duitse postkaart, na de val van Luik: "Hoera, nu naar Brussel, België zal van ons zijn" (bron MHMBW Dresden).

Een variante van de vorige tekening: "Aan de Belgische leeuwen: als je me niet in de weg had gestaan, had ik jou niet op de staart getrapt". Uit Kladderadatsch, augustus 1914 (Universiteitsbibliotheek Heidelberg).

De onderhandelaars konden ook generaal Lemans spreken die gewond, maar levend tussen het puin van Loncin werd teruggevonden. Lemans zei hen dat een fort zich niet kon overgeven voordat het beschoten is. Daarom werd een compromis afgesproken. In de ochtend werden beide forten symbolisch beschoten, waarna Flémalle de witte vlag hees. Hollogne volgde tien minuten later. Ontsnappen was voor de belegerde Belgen onmogelijk. Maar ze hebben de Duitsers langer gehinderd dan verwacht, nu pas kunnen hun troepen ongehinderd via Aken ons land betreden.

De gewonde generaal Lemans geeft zich over aan een Duitse officier. Tekening uit het stripverhaal "L' Histoire de la Grande Guerre. La Guerre en Images vécue et racontée au jour le jour", 1928 (BnF Gallica).

Frans offensief in Lotharingen

Een sterke Franse legermacht heeft op 14 augustus een aanval ingezet in het Duitse deel van Lotharingen. Net als de Elzas is dit gebied prioritair voor de Fransen. Ze hopen de in 1871 verloren provincie Elzas-Lotharingen zo snel mogelijk te heroveren.

Maar daarmee negeert de Franse opperbevelhebber Joffre de dreiging van de Duitse legers in België. Volgens rapporten zijn er nu honderdduizenden, misschien zelfs meer dan een miljoen Duitse soldaten op de Belgische wegen die via de Ardennen de Franse grens naderen. Zo worden de Franse legers aan hun linkerflank bedreigd.

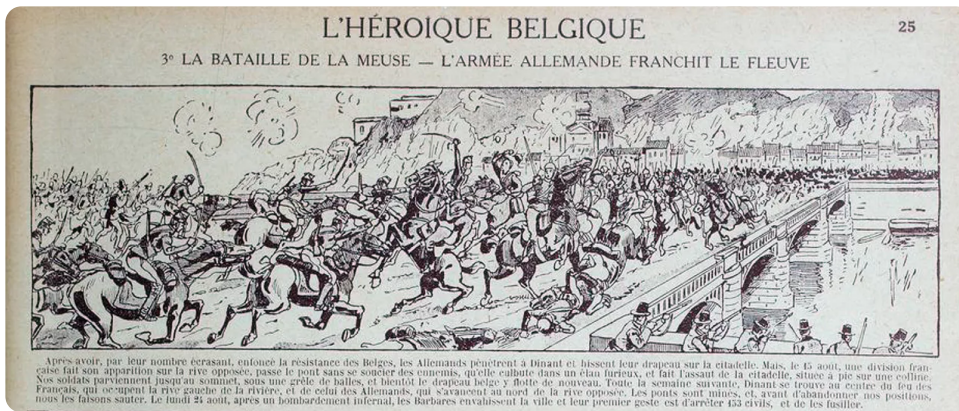

Fransen troepen op mars houden even een halte om te drinken (Library of Congress, collectie Bain).

De Franse generaal Lanrezac, heeft meermalen gevraagd zijn vijfde leger dat tussen Sambre en Maas staat opgesteld, noordelijker te laten oprukken om de Duitse opmars te counteren. Maar voorlopig mocht hij alleen een legerkorps, naar Dinant laten oprukken.

Dat korps heeft een Duitse aanval op Dinant doen mislukken. Op 15 augustus zetten Duitse troepen de aanval op Dinant in. Ze slaagden erin de citadel te veroveren, maar werden vanaf de overzijde van de Maas continu beschoten door de Franse artillerie. In de namiddag gaf de Franse generaal Deligny bevel tot een tegenaanval. De Fransen slaagden erin de citadel te heroveren. De Duitsers verloren zo'n 3.000 man.

Ondanks de zware schade door de beschietingen is de bevolking van Dinant bijzonder gelukkig. Ze is spontaan de Marseillaise gaan zingen om de Fransen te bedanken.

De Franse infanterie herovert Dinant op 15 augustus. Tekening uit "The Children's Story of the War", deel 1 (via archive.org).

In het dorpje Blégny bij Luik, worden op 16 augustus enkele notabelen, onder andere de pastoor en burgemeester, die door de Duitsers gegijzeld waren, gefusilleerd, omwille van vermeende “ voortdurende beschietingen door burgers”. In het dorp waren in de dagen voordien al 52 burgers omgebracht (bron privé-collectie).

Regering verhuist naar Antwerpen

De Belgische regering heeft deze week maatregelen genomen om voedseltekorten tegen te gaan. Voor tarwe, bloem, aardappelen, rijst, suiker en zout zijn bij koninklijk besluit maximumprijzen vastgelegd. Er staan strenge straffen op het achterhouden van voorraden. De provinciegouverneurs en burgemeesters mogen waren opeisen bij groothandelaars.

Regering, politici en overheidsdiensten zijn ook begonnen met een verhuis van Brussel naar Antwerpen. Koningin Elisabeth vertrok op 17 augustus uit Laken met haar kinderen Leopold, Karel en Marie-José. In Antwerpen namen ze hun intrek op het Koninklijk Paleis op de Meir. De koning zelf is nog altijd in zijn hoofdkwartier in Leuven.

Koning Albert bij zijn hoofdkwartier in Leuven.

Belgische militairen voeren identiteitscontroles uit in de omgeving van Diest. Een van vele oorlogsfoto's uit de collectie Bain van de Library of Congress. Het persagentschap Bain kon zolang Amerika neutraal bleef fotografen inzetten aan beide kanten.

Belgische infanterie na de Slag bij Halen, “hunne kepi's nog omwonden met stro dat hen aan het oog van de Duitsers moest onttrekken” (uit het Nederlandse fototijdschrift Wereldkroniek), 1914, privé-collectie

Het Duitse leger staat op enkele dagmarsen van de hoofdstad. Het Belgische leger trekt zich achter de Dijle terug, maar kan duidelijk geen opmars naar Brussel tegenhouden.

Daarom besliste de regering om naar de Metropool uit te wijken. Het lag al lang vast dat in geval van oorlog de vesting Antwerpen een “nationaal réduit” zou worden. De stad is omringd door een dubbele fortengordel die zwaar bewapend is. Bovendien lijkt Antwerpen niet meteen bedreigd: de Duitse legers lijken de bedoeling te hebben om naar Frankrijk door te stoten en laten zo de Schelde rechts liggen.

Het ministerie van Oorlog neemt zijn intrek in de Stadsfeestzaal de overige ministeries in het Atheneum. De Kamer zal kunnen vergaderen in de Opera, de Senaat in de Koninklijke Nederlandse Schouwburg (maar er zijn geen plannen om het parlement bijeen te roepen). Ook de buitenlandse diplomaten zijn niet vergeten. Men is ook druk bezig met de verhuis van de archieven en – uiteraard – van de goudvoorraden van de Nationale Bank.

Burgerwachten en scouts bij een barricade in het door de regering verlaten Brussel. De burgerwachtkorpsen waren stedelijke milities die moesten instaan voor het handhaven van de openbare orde in tijden van vrede. In tijden van oorlog werden ze ingeschakeld in de landsverdediging. De burgerwachten trainden maar zeer onregelmatig en hadden de reputatie operette-soldaten te zijn. Alleen in de grotere steden bestonden er beter getrainde eenheden. De scouts maakten zich in de eerste oorlogsmaanden verdienstelijk als boodschappendragers, eerst in Brussel, nadien in Antwerpen (bron KLM) .

Belgische lancers met op de achtergrond de Leeuw van Waterloo. Vanaf het begin van de oorlog stond een deel van het Belgisch leger opgesteld rond Waver en Perwez. Het zou daar nooit tot een confrontatie met de Duitsers komen, en op 18

augustus trokken deze troepen zich samen met de rest van het Belgisch leger terug binnen de fortengordel rond Antwerpen (foto KLM).

Duitsers rukken op en laten spoor van oorlogsmisdaden achter

Na de gevechten bij Halen leek de Duitse opmars even gestopt. Maar in de buurt van Tienen, nabij de dorpen Sint-Margriete-Houtem en Grimde zijn er op 18 augustus opnieuw zware gevechten tussen Belgische en Duitse troepen geweest.

Meer dan 2.000 infanteristen en artilleristen moesten de terugtocht van het Belgisch leger dekken. Ze werden geconfronteerd met een zes keer zo grote overmacht. De gevolgen waren desastreus. De helft van de manschappen van het 22e Linierregiment is gesneuveld, gewond of vermist, waaronder de meerderheid van de officieren.

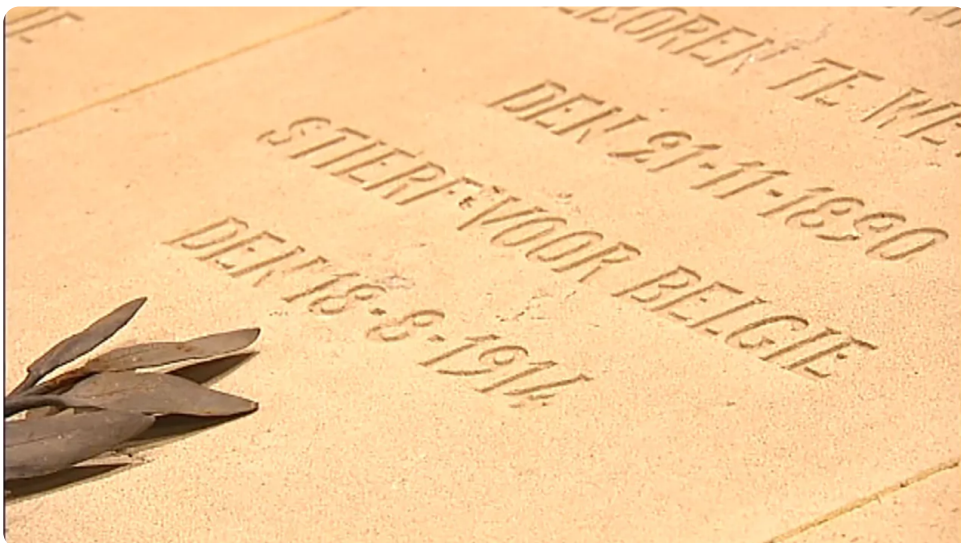
Het Belgisch opperbevel had nochtans een algemene terugtrekking achter de Dijle bevolen, maar het bevel bereikte het regiment te laat. Hoe dan ook is Tienen nu in handen van de vijand.

Belgische artillerie trekt zich op 18 augustus 1914 terug uit Tienen richting Leuven, op de achtergrond rookwolken van de zware gevechten buiten de stad. Het Belgisch leger krijgt die dag bij Tienen zware klappen, meer dan 500 soldaten komen om (bron KLM).

140 Belgische soldaten die sneuvelden tijdens de gevechten bij Tienen op 18 augustus kregen een bijzondere laatste rustplaats in de dodenstad of Necropolis van Grimde . De Romaanse parochiekerk van Grimde (Tienen) stond leeg en werd een unieke begraafplaats (foto Jan Ouvry).

Op zowat alle graven in de Necropolis van Grimde staat dezelfde overlijdensdatum.

Intussen blijven er berichten over Duitse oorlogsmisdaden binnenstromen. Wezet is vier dagen lang geplunderd en verwoest. Het stadje aan de Maas was al op de eerste oorlogsdag in Duitse handen gevallen, maar verse Duitse troepen die op 15 augustus langs Wezet ons land betraden dachten dat de burgers op hen hadden geschoten. De gevolgen zijn verschrikkelijk. 600 huizen zijn platgebrand, 23 mensen vermoord, honderden anderen weggevoerd naar Duitsland.

Ook in Schaffen bij Diest hebben de Duitsers 23 mannen en vrouwen doodgeschoten omdat ze hen zouden hebben beschoten. In werkelijkheid kwamen de schoten van Belgische militairen.

Duitse soldaten in een straat het verwoeste Wezet (collectie Koninklijk Legermuseum).

Een groep ogezegde "frantireurs" staat klaar om naar Duitsland afgevoerd te worden om daar berecht te worden. Foto uit Illustrierte Welschau, een bijlage van de Strassburger Neue Zeitung, 20 september 1914 (via BnF, Gallica).

In Schaffen hebben de Duitsers niet alleen vermoord maar ook bijna 200 huizen in brand gestoken (De Geillustreerde Oorlogsgazet, 1-10-1914, via hetarchief.be).

Leuven in Duitse handen

Op 19 augustus 's avonds is het Duitse leger Leuven binnengetrokken. Die ochtend verliet koning Albert met zijn staf de stad. Zijn hoofdkwartier werd naar Mechelen verplaatst. Rond de middag vertrokken de laatste Belgische troepen.

Toen in de vooravond een voorhoede van het Duitse leger voor de Tiensepoort verscheen, opende één achtergebleven Belgische soldaat, Léon Schreurs, het vuur. Hij wist vijf Duitse soldaten neer te schieten vooraleer hijzelf gedood werd.

Monument ter ere van Léon Schreurs in Heverlee, vlakbij de plek waar hij om het leven kwam, en zijn doodsprentje.

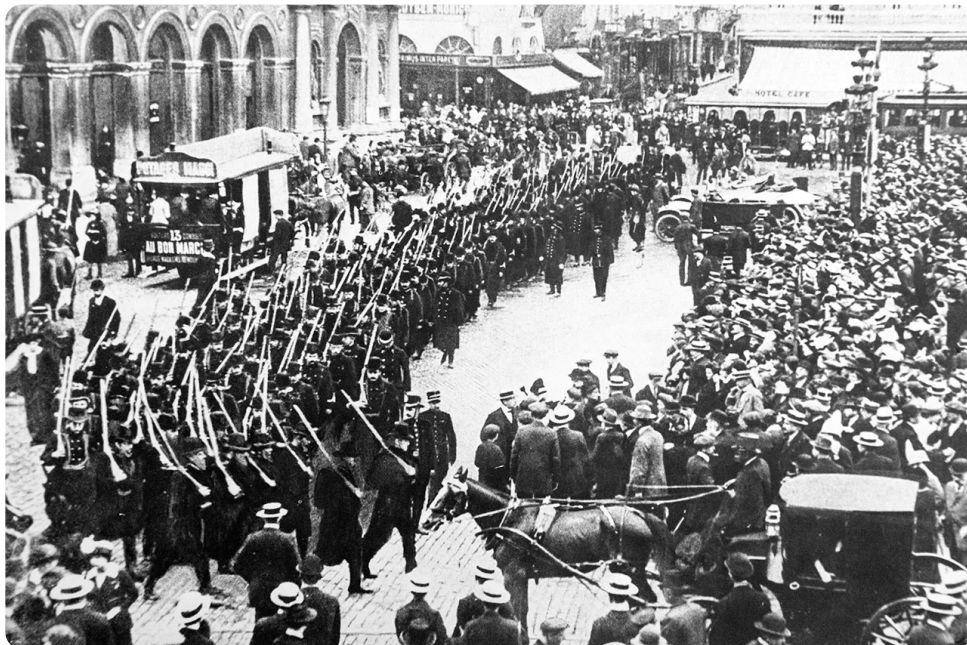
Achterhoede van het Belgische leger bij Leuven aan de Tivolibrug, 19 augustus 1914 (Collectie KLM).

Niets houdt de inname van Brussel nog tegen. Vrijwel alle gezagsdragers hebben de stad verlaten, samen met duizenden vluchtelingen. Een genie-eenheid heeft de radiozendpost van het kasteel van Laken opgeblazen. Daarmee werden sinds maart de allereerste uitzendingen van draadloze telefonie gedaan.

En het gruwelijk nieuws blijft komen, ditmaal uit Aarschot. Meteen nadat de Duitsers deze Brabantse stad waren binnengetrokken, zijn ze burgers beginnen te beschieten en huizen in brand beginnen te steken. Ze beweren overal "franc-tireurs" te zien, gewapende burgers die hen zouden aanvallen.

Een van de 156 burgerslachtoffers die vielen in Aarschot (collectie In Flanders Field Museum, leper).

Op 19 augustus 1914 krijgt de burgerwacht van Brussel en de voorsteden de opdracht om de stad te verlaten. De burgerwacht had zich de weken voordien voorbereid om de stad te verdedigen, maar nu wordt duidelijk dat de hoofdstad

zonder slag of stoot in handen van de Duitsers zal vallen. Voor burgers het teken om te beginnen vluchten. Alleen de jongere burgerwachten krijgen bevel om te vertrekken. Het korps met ouderen wordt ontbonden en moet zijn wapens inleveren (Collectie KLM).

Belgische militairen tijdens de terugtocht naar de vesting Antwerpen (uit Wereldkroniek 1914, privé-collectie).

